

Sygn. akt I CSK 705/18

POSTANOWIENIE

Dnia 12 lipca 2019 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Władysław Pawlak

w sprawie z powództwa A.K. i P.W.

przeciwko „P.” S.A. w L.

o nakazanie,

na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej w dniu 12 lipca 2019 r.,

na skutek skargi kasacyjnej strony pozwanej

od wyroku Sądu Apelacyjnego w [...]

z dnia 10 maja 2018 r., sygn. akt V ACa [...],

- 1. odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania;**
- 2. zasądza od strony pozwanej na rzecz każdego z powodów A.K. i P.W. kwoty po 2700 (dwa tysiące siedemset) zł tytułem kosztów postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

W związku ze skargą kasacyjną strony pozwanej „P.” S.A. w L. od wyroku Sądu Apelacyjnego w [...]. z dnia 10 maja 2018 r., sygn. akt V ACa [...] Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zgodnie z art. 398⁹ § 1 k.p.c. Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, zachodzi nieważność postępowania lub skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona. Tylko na tych przesłankach Sąd Najwyższy może oprzeć rozstrzygnięcie o przyjęciu lub odmowie przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

Dopuszczenie i rozpoznanie skargi kasacyjnej ustrojowo i procesowo jest uzasadnione jedynie w tych sprawach, w których mogą być zrealizowane jej funkcje publicznoprawne. Zatem nie w każdej sprawie, skarga kasacyjna może być przyjęta do rozpoznania. Sąd Najwyższy nie jest trzecią instancją sądową i nie rozpoznaje sprawy, a jedynie skargę, będącą szczególnym środkiem zaskarżenia. W judykaturze Sądu Najwyższego, odwołującej się do orzecznictwa Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w Strasburgu, jeszcze w okresie obowiązywania kasacji zostało utrwalone stanowisko, że ograniczenie dostępności i dopuszczalności kasacji nie jest sprzeczne z Konstytucją RP, ani z wiążącymi Polskę postanowieniami konwencji międzynarodowych (por. uzasadnienie uchwały składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 17 stycznia 2001 r., III CZP 49/00, OSNC 2001, nr 4, poz. 53).

Podstawowym celem postępowania kasacyjnego jest ochrona interesu publicznego przez zapewnienie jednolitości wykładni oraz wkład Sądu Najwyższego w rozwój prawa i jurysprudencji (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 4 lutego 2000 r., II CZ 178/99, OSNC 2000, nr 7-8, poz. 147).

Skarżąca zarzuca: 1) naruszenie prawa materialnego, tj. art. 172 § 1 i 2 k.c. w zw. z art. 176 § 1 k.c., art. 292 k.c., art. 348 k.c., art. 352 § 1 i 2 k.c. oraz art. 7

k.c., przez ich niezastosowanie w sytuacji, gdy zostały spełnione przesłanki nabycia w drodze zasiedzenia służebności odpowiadającej treścią służebności przesyłu w odniesieniu do napowietrznej linii elektroenergetycznej SN 15 kV przebiegającej przez nieruchomość położoną w K., składającej się z działek nr 38/2, 38/3, 38/4 i 38/5, objętą księgą wieczystą Kw nr [...], w sytuacji gdy pozwana spółka, a wcześniej jej poprzednicy prawni, począwszy od 4 października 1983 r. korzystali z tych nieruchomości w związku z posadowieniem opisanych urządzeń elektroenergetycznych; art. 222 § 2 k.c. przez jego zastosowanie wskutek przyjęcia, że pozwanej jak i jej poprzednikom prawnym nie przysługuje tytuł prawny do tej nieruchomości w zakresie służebności przesyłu, a co skutecznie wyłącza możliwość żądania przez powodów A.K. i P.W. usunięcia tych urządzeń - co najmniej w odniesieniu do udziału w spornej nieruchomości przysługującego powodce A.K.; art. 224 § 2 k.c. w zw. z art. 225 k.c. wskutek zasądzenia od pozwanej wynagrodzenia za bezumowne korzystanie z nieruchomości, w sytuacji gdy poprzednik prawny pozwanej nabył przez zasiedzenie w dobrej wierze z dniem 4 października 2003 r., względnie w postaci służebności przesyłu nabytej przez zasiedzenie przez pozwaną w złej wierze najpóźniej z dniem 4 października 2013 r., co najmniej w odniesieniu do udziału powódki w spornej nieruchomości; art. 123 § 1 k.c. w zw. z art. 175 k.c. przez ich niezastosowanie w sytuacji, gdy pozwana nabyła przez zasiedzenie służebność przesyłu a bieg zasiedzenia nie został przerwany, co najmniej w odniesieniu do udziału powódki w spornej nieruchomości, gdyż strona powodowa z roszczeniem negatoryjnym skutecznie wystąpiła dopiero pismem z dnia 24 kwietnia 2014 r., zaś wytoczenie powództwa o zapłatę wynagrodzenia za bezumowne korzystanie z nieruchomości nie przerywa biegu jej zasiedzenia;

2) naruszenie prawa procesowego tj. art. 193 § 2¹ k.p.c. w zw. z art. 126 § 1 pkt 4 k.p.c. przez nieuprawnione zaaprobowanie przez Sąd drugiej instancji stanowiska Sądu pierwszej instancji, iż w piśmie procesowym z dnia 14 czerwca 2012 r. oboje powodowie skutecznie zmodyfikowali żądanie domagając się, m.in. nakazania przesunięcia słupów linii elektroenergetycznej w taki sposób, aby urządzenia te nie znajdowały się na ich nieruchomości, w sytuacji gdy w/wym pismo zostało podpisane tylko przez jednego z powodów.

Wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania skarżący oparł na przesłankach uregulowanych w art. art. 398⁹ § 1 pkt 1 i 4 k.p.c. Przesłanki te nie zostały spełnione.

Według ugruntowanego orzecznictwa Sądu Najwyższego, przedstawienie okoliczności uzasadniających rozpoznanie skargi kasacyjnej ze względu na przesłankę istotnego zagadnienia polega na sformułowaniu tego zagadnienia i wskazaniu argumentów, które prowadzą do rozbieżnych ocen. Musi przy tym chodzić o zagadnienie nowe, dotychczas nierozpatrywane w judykaturze, które zarazem ma znaczenie dla rozpoznania wniesionej skargi kasacyjnej oraz innych podobnych spraw (por. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 10 maja 2001 r., II CZ 35/01, OSNC 2002, nr 1, poz.11, z dnia 11 stycznia 2002 r., III CKN 570/01, OSNC 2002, nr 12, poz. 151, z dnia 21 czerwca 2016 r., V CSK 21/16, nie publ., z dnia 15 czerwca 2016 r., V CSK 4/16, nie publ.).

Istotnego zagadnienia prawnego skarżący upatruje w konieczności wyjaśnienia, czy w sytuacji gdy bieg zasiedzenia został przerwany w stosunku do jednego ze współwłaścicieli możliwe jest zasiedzenie służebności przesyłu obciążającej udziały pozostałych współwłaścicieli nieruchomości.

W orzecznictwie zostało już wyjaśnione na gruncie art. 209 k.c. pojęcie czynności zachowawczej. Zgodnie z art. 209 k.c. każdy ze współwłaścicieli może wykonywać wszelkie czynności i dochodzić wszelkich roszczeń, które zmierzają do zachowania wspólnego prawa. Celem czynności zachowawczej w rozumieniu art. 209 k.c. jest ochrona wspólnego prawa przed możliwym niebezpieczeństwem utraty prawa własności, uszkodzenia, czy pogorszenia rzeczy, stanowiącej przedmiot własności. W tym pojęciu mieszczą się czynności zmierzające do usunięcia zagrożenia wspólnej rzeczy i wspólnego prawa własności tej rzeczy, a także czynności podejmowane w sytuacji, gdy już doszło do naruszenia wspólnego prawa. Przyjmuje się, że czynność zachowawcza nie może być wykonana tylko w stosunku do części prawa własności rzeczy, lecz niepodzielnie w stosunku do całego prawa własności. Czynność zachowawcza może być: czynnością natury faktycznej (np. zastosowanie dozwolonej samopomocy, czy rozebranie grożącego zawaleniem budynku), czynnością materialnoprawną

(np. zawarcie w trybie pilnym umowy najmu, dzierżawy, czy sprzedaż rzeczy ruchomej ulegającej szybkiemu zepsuciu), jak i czynnością procesową (np. wystąpienie z powództwem windykacyjnym, negatoryjnym).

Podejmowana samodzielnie przez któregokolwiek ze współwłaścicieli czynność zachowawcza musi zmierzać do zabezpieczenia (zaspokojenia) wspólnego interesu wszystkich współwłaścicieli (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 14 października 1997 r., II CKN 389/97, nie publ., z dnia 11 lutego 2010 r., I CSK 312/09, nie publ.). Konstrukcja upoważnienia każdego współwłaściciela do wszelkich czynności zachowawczych nie opiera się na przedstawicielstwie ustawowym jednego współwłaściciela wobec drugiego, lecz na wzajemnej reprezentacji interesów współwłaścicieli niedziałających przez współwłaścicieli działających. Cechą tej wzajemnej reprezentacji jest to, że współwłaściciel podejmuje czynność zachowawczą w imieniu własnym, ale w interesie pozostałych współwłaścicieli (por. uzasadnienie uchwały składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 15 września 1960 r., I CO 16/60, OSPiKA 1961, nr 7-8, poz. 196; uzasadnienie uchwały składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 25 września 1967 r., III CZP 117/66, OSPiKA 1968, nr 9, poz. 195; wyrok Sądu Najwyższego z dnia 17 lutego 1997 r., II CKN2/97, nie publ.).

Dokonanie czynności zachowawczej z założenia musi być ukierunkowane na ochronę wspólnego prawa wszystkich współwłaścicieli, a nie wyłącznie interesu współwłaściciela dokonującego takiej czynności, względnie interesu części współwłaścicieli. W takich przypadkach współwłaściciel powinien korzystać z uprawnień, regulowanych innymi przepisami o współwłasności. Poprzez powołanie się na legitymację z art. 209 k.c., współwłaściciel nie może realizować swoich roszczeń w celu obejścia art. 201 k.c., art. 202 k.c. i art. 206 k.c. Wyjątkowy charakter legitymacji współwłaścicieli do dokonania czynności zachowawczej powoduje, że może być ona podjęta wyłącznie ze skutkiem w stosunku do osób trzecich, czyli ma zastosowanie w tzw. stosunkach zewnętrznych wynikających ze stosunku współwłasności.

W art. 209 k.c. ustawodawca wyeksponował ochronę wspólnego prawa do rzeczy w celu zachowania jej integralności i całości, czyli aspekt przedmiotowy

stosunku współwłasności, a nie ochronę indywidualnych interesów poszczególnych współwłaścicieli. W tym kontekście pod pojęcie czynności zachowawczych w rozumieniu tego przepisu podpadać będą wszystkie te z nich, które mogą być wykonane w stosunku do całości. Do takich czynności należy zaliczyć przede wszystkim roszczenia majątkowe niepieniężne takie, jak roszczenia windykacyjne, negatoryjne, o rozgraniczenie nieruchomości (zob. orzeczenia Sądu Najwyższego z dnia 21 czerwca 1957 r., 1 CR 935/56, OSPiKA 1958, nr 5, poz. 134, z dnia 28 stycznia 1958 r., 3 CR 1282/57, OSPiKA 1958, nr 10, poz. 266; postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 30 marca 1962 r., 3 CR 237/62, OSPiKA 1962, nr 12, poz. 330).

W orzecznictwie wyjaśniono też, że powództwo, które przerywa bieg przedawnienia (czyli także bieg zasiedzenia) nie musi zmierzać bezpośrednio do pozbawienia posiadacza posiadania nieruchomości, a może również zmierzać do ustalenia prawa, nowego ukształtowania stosunków prawno-rzeczowych między właścicielem a posiadaczem, w tym do zmiany charakteru posiadania (zob. uchwały Sądu Najwyższego z dnia 28 lipca 1992 r., III CZP 8/92, OSNCP 1993 nr 3, poz. 31, z dnia 28 czerwca 2006 r., III CZP 42/06, OSNC 2007, nr 4, poz. 54, z dnia 21 stycznia 2011 r., III CZP 124/10, OSNC 2011, nr 9, poz. 99; postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 5 kwietnia 2012 r., II CSK 395/11 OSNIC 2013, nr 7-8, s. 28).

Nie ma również podstaw do przyjęcia, że skarga kasacyjna jest oczywiście zasadna. W trakcie biegu zasiedzenia, który miał się zakończyć 3 października 2013 r., jeden ze współwłaścicieli przedmiotowej nieruchomości pismem procesowym z dnia 14 czerwca 2012 r., wystąpił skutecznie z roszczeniem negatoryjnym.

Przewidziana w art. 398⁹ § 1 pkt. 4 k.p.c. oczywista zasadność skargi kasacyjnej zachodzi wówczas, gdy z jej treści, bez potrzeby głębszej analizy oraz szczegółowych rozważań, wynika, że przytoczone podstawy kasacyjne uzasadniają uwzględnienie skargi. W wypadku, gdy strona skarżąca twierdzi, że jej skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona, powinna przedstawić argumentację prawną, wyjaśniającą w czym ta oczywistość się wyraża oraz uzasadnić to twierdzenie.

Powinna w związku z tym wykazać kwalifikowaną postać naruszenia prawa materialnego i procesowego, polegającą na jego oczywistości *prima facie*, przy wykorzystaniu podstawowej wiedzy prawniczej (por. m.in. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 10 stycznia 2003 r., V CZ 187/02, OSNC 2004, nr 3, poz. 49, z dnia 14 lipca 2005 r., III CZ 61/05, OSNC 2006, nr 4, poz. 75, z dnia 26 kwietnia 2006 r., II CZ 28/06, nie publ., z dnia 29 kwietnia 2015 r., II CSK 589/14, nie publ.). Przesłanką przyjęcia skargi kasacyjnej nie jest oczywiste naruszenie konkretnego przepisu prawa materialnego lub procesowego, lecz sytuacja, w której naruszenie to spowodowało wydanie oczywiście nieprawidłowego orzeczenia (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 8 października 2015 r., IV CSK 189/15 nie publ. i przywołane tam orzecznictwo).

Z ustaleń faktycznych wynika, że pierwszy poprzednik prawny strony pozwanej, tj. Skarb Państwa (w którego imieniu posiadanie wykonywało przedsiębiorstwo państwowe - Zakład Energetyczny [...] przystąpił do eksploatacji urządzeń energetycznych w dniu 4 października 1983 r. posadowionych na nieruchomości, co istotne, wówczas stanowiącej własność osób fizycznych (obecnie powodów), a nie Skarbu Państwa.

W orzecznictwie wyjaśniono też już, że o istnieniu dobrej wiary posiadacza nieruchomości decyduje chwila objęcia jej w posiadanie. Późniejsza zmiana świadomości posiadacza nie ma znaczenia, w myśl zasady *mala fides superveniens non nocet* (por. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 12 maja 2017 r., III CSK 60/17, nie publ., z dnia 14 marca 2017 r., II CSK 463/16, nie publ., z dnia 14 października 2015 r., V CSK 5/15, nie publ., z dnia 18 kwietnia 2004 r., I CK 616/03, Biul. SN 2005, nr 1, s. 43).

W aktualnym orzecznictwie w odniesieniu do posiadania nieruchomości w zakresie służebności o treści służebności przesyłu przyjmuje się, że dobra wiara zasiadającego posiadacza występuje wówczas, gdy ingerowanie w cudzą własność w zakresie odpowiadającym służebności rozpoczęło się w takich okolicznościach, które usprawiedliwiały przekonanie posiadacza, że nie narusza on cudzego prawa (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 7 maja 2014 r., II CSK 472/13, nie publ.), względnie, gdy posiadacz powołując się na przysługujące mu

prawo błędnie przypuszcza, że prawo to mu przysługuje, jeśli tylko owo błędne przypuszczenie w danych okolicznościach sprawy uznać należy za usprawiedliwione. Z kolei w złej wierze jest ten, kto powołując się na przysługujące mu prawo wie, że prawo to mu nie przysługuje albo też ten, kto wprowadzie ma świadomość co do nie przysługiwania mu określonego prawa, jednakże jego niewiedza nie jest usprawiedliwiona w świetle okoliczności danej sprawy. Dobrą wiarę wyłącza zarówno pozytywna wiedza o braku przysługującego prawa, jak i brak takiej wiedzy wynikający z braku należytej staranności, a więc niedbalstwa (zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 23 lipca 2017 r., I CSK 360/14, nie publ.). Dlatego rozstrzygając, czy uzyskanie posiadania służebności o treści odpowiadającej służebności przesyłu nastąpiło w dobrej/złej wierze, należy mieć na względzie całokształt okoliczności poprzedzających i towarzyszących uzyskaniu posiadania służebności, a domniemanie dobrej wiary jest obalone, gdy z całokształtu okoliczności wynika, że przedsiębiorca przesyłowy w chwili uzyskania posiadania wiedział lub powinien wiedzieć przy zachowaniu wymaganej staranności, że do nieruchomości, na której zlokalizowane są urządzenia przesyłowe, nie przysługuje mu prawo o treści odpowiadającej służebności przesyłu (zob. uchwała Sądu Najwyższego z dnia 8 grudnia 2016 r., III CZP 86/16, OSNC 2017, nr 9, poz. 98).

W uchwale z dnia 16 maja 2019 r. III CZP 110/18, Sąd Najwyższy wyjaśnił, że wybudowanie urządzeń przesyłowych na gruncie osoby trzeciej za jej zgodą wyrażoną bez zachowania formy aktu notarialnego świadczy o złej wierze posiadacza służebności.

O istnieniu dobrej wiary posiadacza nieruchomości nie przesądza też uzyskanie pozwolenia administracyjnego na wybudowanie linii elektroenergetycznej (por. uchwały Sądu Najwyższego z dnia 17 czerwca 2005 r., III CZP 29/05, OSNC 2006, nr 4, poz. 64, z dnia 20 listopada 2015 r., III CZP 76/15 oraz wyroki Sądu Najwyższego z dnia 9 sierpnia 2005 r., IV CK 82/05, z dnia 29 stycznia 2008 r., IV CSK 410/07, z dnia 6 maja 2009 r., II CSK 594/08).

Skarb Państwa jako szczególny podmiot prawa, powinien w najwyższym stopniu przestrzegać prawa, i nie miał podstawy do przyjęcia, że obejmując

w posiadanie przedmiotową nieruchomość w zakresie odpowiadającym służebności przesyłu czynił to na podstawie prawa i tym samym nie naruszał praw jej właściciela, którym w dodatku nie był podmiot prawa publicznego, lecz osoby fizyczne (zob. też uzasadnienie postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 26 lipca 2018 r., IV CSK 142/17, nie publ.).

Skuteczność obrony pozwanej poprzez art. 5 k.c., w kontekście powództwa negatoryjnego jest osłabiona, bowiem strona pozwana może wystąpić z wnioskiem o ustanowienie służebności przesyłu, a jak już wyjaśniał Sąd Najwyższy, jeśli taki wniosek przedsiębiorcy dotyczy służebności dla istniejących już urządzeń elektroenergetycznych, nie jest dopuszczalne ustanowienie tej służebności według innego przebiegu niż istniejący (zob. uchwała z dnia 26 lipca 2017 r., III CZP 28/17, OSNC 2018, nr 4, poz. 38).

Z tych względów Sąd Najwyższy na podstawie art. 398⁹ § 2 k.p.c. odmówił przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania, a o kosztach postępowania kasacyjnego rozstrzygnął na podstawie art. 98 § 3 k.p.c. w zw. z art. 99 k.p.c., art. 398²¹ k.p.c., art. 391 § 1 k.p.c. Na zasądzone koszty składa się wynagrodzenie za zastępstwo procesowe ustalone według minimalnej stawki taryfowej (§ 2 pkt 6 w zw. z § 10 ust. 2 pkt 2 i § 20 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych, j.t. Dz. U. z 2018 r., poz. 265, w zw. z § 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 3 października 2016 r. zmieniającego rozporządzenie w sprawie opłat za czynności radców prawnych, Dz. U. 2016, poz. 1667).